

Törökszentmiklós 1848-49-ben

A vér nélkül győztes március 15-i pesti forradalom híre néhány nap alatt elérkezett városunkba. A szájhagyomány szerint a főtéren, az akkori „nagy piac téren” hirdették ki a 12 pontot. Egy hónap múlva az áprilisi törvények híre már valóságos örömradiátumot váltott ki a településen. Megszűnt a jobbágyi függés, a törökszentmiklósiak nagy többségét kitevő jobbágyok a saját maguk uraivá váltak. Az 1720-as újjátelepülés óta a jobbágyfelszabadítás volt a legnagyobb változás városunk életében. Tóth Sándor, legjelesebb helytörténészünk szavait idézve: „Nagy dolog volt ez, a mai kor embere talán nem is tudja annak jelentőségét kellőképpen értékelni.”

A lelkesedés tetteiben is megnyilvánult. Akkori kettős vármegyénkből, Heves-Külső-Szolnokból, a megyeszékhely Eger után Törökszentmiklósról jelentkeztek a legtöbben, 417-en nemzetőrnek. Közülük sorsolással választották ki azt a 119 embert, aki elindulhatott Délvidékre, a magyar polgári lakosságot gyilkoló rác (szerb) marta-lócok ellen. A nemzetőrök augusztus elején Szolnoktól a Tiszán hajóval jutottak el Verbászra. Nemzetőreink a sáncsás mellett több csatában is részt vettek. Augusztus 30-án veszteség nélkül térhettek haza. (A 119 nemzetőr névsorát pontosan ismerjük.)

A polgári átalakulást kihasználva Törökszentmiklós előjárósága kérte a rendezett tanácsú – r.t. – városá válast, amelyet december 6-án – védőszentje, Szent Miklós napján – el is nyert.

1849. január elején a kormány kénytelen volt a közelgő osztrák hadak miatt elhagyni Pestet. Szolnokig vonattal jutottak el, innen pedig sok ezer szekér segítségével Debrecenbe. Pestről a kormány mellett a gyárak gépeit, a késztermékeket, a nyersanyagokat is elszállították. A hatalmas szervezőmunkát igénylő áttelepítést a miklósiak is több száz fogattal támogatták a csikorgó, – 25 °C-os hidegben. A „nagy menekülés” sikeres volt, a Tiszántúl – benne Törökszentmiklós – lett 1849 első hónapjaiban a szabadságharc legfontosabb területe.

A Tisza vonalát Szolnoknál 1849 januárjában Perczel Mór hadteste védte, amely január 22-én vakmerő támadással kiűzte a városból az osztrákokat. A Perczel-hadtestnek és Répásy Mihály tartalékseregének a csata előtt és után is Törökszentmiklóson volt a főhadiszállása. Perczel Mór a győzelmi jelentést is innen küldte az OHB-nak.

Február 12-én gróf Vécsey Károly serege érkezett Délvidékről Törökszentmiklóstra, ahol több mint egy hónapot töltött el. Március 5-én hajnalban – a hagyomány szerint az egész város által búcsúztatva – a Vécsey-hadtest innen, Damjanich János honvédserege pedig Cibakházáról indult a győztes szolnoki csatába. A két támadó magyar hadtest alig 3-4 óra leforgása alatt súlyos vereséget mért az osztrák védőseregre. A szolnoki győzelem volt a tiszai főhadiszíntér addigi legnagyobb magyar katonai sikere.

A csata után az új fővezér Vetter Antal a honvédség három hadtestét – az I.-t Klapka György, a II.-at Aulich Lajos és a III.-at Damjanich János vezetésével – Törökszentmiklóson vonta össze. Városunk volt tehát mintegy két hétig, március 23-ig a magyar honvédsereg főhadiszállása. Kik is tartózkodtak ekkor városunkban? A már említett Klapka, Aulich, Damjanich tábornokokon kívül gróf Leiningen-Westerburg Károly, Nagysándor József, Vetter Antal fővezér és a honvédség vezérkara, sőt március 14-én maga Kossuth Lajos is Törökszentmiklóstra érkezett. Innen írta feleségének március 15-e előestéjén a nekünk felejthetetlen szavakat:

Személyemre nézve is mondhatom, hogy nincs hely a világon, ahol nyugodtabb is lehetnék...”

A nyolcezer lelkes Törökszentmiklós lakosai – szinte mindenüket feláldozva – sok ezer, néha 10-15 ezer honvédet láttak el ezekben a hónapokban. Őseink önzetlen áldozatát jól érzékelteti Leiningen-Westerburg Károly naplórészlete: „Örültem, hogy a Tiszát nemsokára elhagyjuk, megelégettem, hogy annyi ideig csak hevertünk, és nem tettünk egyebet, mint kiszívtuk a szegény országot... különösen Törökszentmiklós vidékén, hol mindig jelentékeny tömegek gyülekeztek, bár a szegény nép mindent szívesen és jó lélekkel elviselt, ama gondolatban, hogy a hazáért teszi.”

A következő fontos esemény városunk életében az orosz bevonulás, illetve annak következménye volt. 1849 júliusában Heves és Külső-Szolnok egyesített vármegyék székhelyét „hadi mozgalmak miatt” Egerből először Szolnokra, majd Törökszentmiklóstra helyezték át. Ez azonban csak rövid ideig tartott. Az északról dél felé vonuló cári hadsereg Törökszentmiklóst is elfoglalta, igaz semmi kárt nem okozott. A visszaemlékezések szerint az orosz tisztek a katonákat vasfegyelemben tartották.

A törökszentmiklósi nemzetőrökről már igen, a helyi honvédekről azonban még nem ejtettünk szót. Pontos számukat nem tudjuk, ez a nemzetőrökhöz hasonlóan 100-120 lehetett. Eddig mintegy 20 honvéd nevét sikerült megismerni a kutatások során. Néhányuk sírja ma is megvan a törökszentmiklósi temetőkben. (Füzessy Lőrinc sírja a református, Krikuska György és Kuncze Imre sírja a katolikus, valamint Schönberger Sándor sírja a zsidó temetőben.)

1849-ben honvédkórház is működött Törökszentmiklóson, ahonnan 51 elhunyt honvédet, „... a katolikus temetőbe helyezték síri, csendes nyugalomra.” 1898-ban – Eigner Nándor katolikus káplán kezdeményezésére – elődeink közadakozásból impozáns Honvéd-síremléket emeltek a hazáért meghalt hősök közös nyughelye fölé.

A dicső szabadságharcról, a benne résztvevőkről azonban már jóval hamarabb megemlékeztek őseink. Törökszentmiklós első díszpolgárává Kossuth Lajost választották, március 15-ét pedig már az 1880-as évektől kezdve

megünnepezték. „Kossuth apánk” halálakor 1894-ben népes miklósi küldöttség rótta le kegyeletét „a magyarok Mózesé” koporsója előtt a félmillió budapesti temetésen.

1896-ban, a honfoglalás ezeréves ünnepén a főteret és a főbb utakat egytől egyig az 1848-49-et jelképező nagyjainkról nevezte el az akkori képviselő-testület.

1904-ben pedig Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében először, egészalakos bronzszobrot állítottak Kossuth Lajosnak törökszentmiklósi eleink. (A szobor Horvay János alkotása.)

1948-ban – a 100. évfordulón – emléktáblával jelölték meg azt a két házat, ahol Kossuth Lajos annak idején megszállt. 2000-ben – az államalapítás 1000. évfordulóján – Petőfi Sándor mellszobrát avatták fel az akkori Petőfi – a mai Pánthy – iskolában. (A szobor E. Lakatos Aranka alkotása.) 2009-ben, a szolnoki csata 160. évfordulóján a városvédő egyesület állított emléktáblát a Vécsey-hadtest tiszteletére, és közadakozásból felújította a Honvéd-síremléket. 1848-49 emléke tehát a mai napig eleven hagyományként él tovább Törökszentmiklóson.

Galsi Zoltán

**Ezen épület helyén állt egykoron
a Fehérlő fogadó,
amely városunk nyugati szélét is jelezte.**

A hagyomány szerint innen indult

**1849. március 5-én
hajnalban az egész
város által búcsúztatva
gróf Vécsey Károly
hadteste
a győztes szolnoki csatába.**

*„Ők élni fognak, élni mindörökkön...
Az ígét, melyért éltet áldozának
Szívébe irták az egész hazának!”*

Palágyi Lajos

Az emléktáblát állíttatták a 160. évfordulón 2009-ben:
Törökszentmiklósi Városvédő és -Szépítő Egyesület
Törökszentmiklós Város Önkormányzata